

פרחו של הסנדלר החסיד

1. חובת התלמידים, הקדמה

לא את אומנות החנוך של הפדגוגי כונתנו בזה להורות, איך לשמש בשכל התלמיד ואמצעים, איך להרחיב את בינתו בידיעת פשט התורה, כי לא את השכל של התלמיד בלבד אנו מחפשים עתה, רק את כל התלמיד, את הנפש, רוח ונשמה של הילד הישראלי אנו מחפשים לקשרן באלהי ישראל ויהי יהודי חרד לדבר ד' וכל מאויו אליו ית' יהיו.

2. חובת התלמידים, ד

מעשה בסנדלר יהודי עני בארץ ישראל שדר על אם הדרך, כל פרנסתו היתה מן העוברים ושבים, אם יקרע לאחד סנדלו ויתקנהו, אם תפסק לאחד רצועתו וירצענה. פרנסתו היתה מצומצמת אבל שלו הי'. תמיד גם הוא וגם אשתו ובניו, כי חי האיש ירא את ד' מאד, וגם את אנשי ביתו למד, שכל חי האיש עלי אדמות קצרים וארעיים, ועיקר הם החיים הנצחיים אשר בעולם העליון, שתענג הנפש בהתקרבותה אל תפארת יקר מלכות שמים ותהנה מזיו שכנתו ית'. ומה יועיל לו לאיש כל הונו אם יתבטל, את אלקיו לא יעבוד ואליו לא יתקרב.

למדן לא חי' אבל כפי יכולתו גם ביום גם בלילה כל שעה שהי' פנוי למד והתפלל לד', ויש אשר תתעורר נפשו ותתלהב מאד, להתפלל ולהשתפך לד'. ... ויצא מביתו הצר ומדירתו בת חדר אחד אל היער, אשר לא רחוק ממנו. העוברים ושבים כאשר ראו מרחוק ... תמהו ופחדו, אבל מכיריו ידעו כבר, ואמרו בודאי **הסנדלר החסיד הוא, כי כן יכנוהו מכיריו** מבין הגוים.

ויהי בראשית ימי המלחמה האחרונה כאשר שבת כל עובר אורח, ונפסקה גם פרנסתו הדחוקה, ויעבור יום ואין להם גם לו גם לאשתו ובניו. והנה גם יום השני כולם רעבים וילדיו הקטנים מתענים ובוכים, הוא אבי תנה לנו לחם ולא נגוע ברעב, והגה גם יום השלישי כולם כבר שוכבים, חלשים והומים כיונים, **אבי** לחם, רק שפתותיהם נעות וקולם לא ישמע כי חזק עליהם הרעב וכח אין להם לצעוק וגם הוא גופו נחלש וברכיו כושלות מן הצום וקן גודל שברון לבו על אשתו ובניו ויתחזק ויצא החוצה. אשתו צעקה, **הוי בעלי** אל תצא מזה, אם נמות ברעב, כולנו יחד נמות, אבל הוא גם אז לא סר בטחונו מד, ויאמר לא אל המות אגה הולך רק אל אלקים חיים, אל היער להתפלל אל אבי שבשמים אני הולך, שיעשה עמנו נס וחיינו.

וילך הלך ובכה, וישא את עיניו למרום ויאמר: אנא ד', עוד קודם שבראת את עולמך בחרת בנו להיות בניך, עבדיך הקרובים אליך. תמיד דרה שכינתך הקדושה עמנו בארץ, ואותנו על כנפי נשרים העלית למרום אל זרועיך ואל חיקך כביכול. ומה טוב היה לנו אז, כאשר הי' לך דבר דברת עמנו, לא מן השמים בלבד השמעת את הוד קולך רק גם בנו דברת, נגלית בנביא ובאיש מבינינו שמענו את קול ה' מדבר עמנו, מוכיח ומישר אותנו, גם העולם כלו חל מפניך ומפנינו, כי מי כל בשר אשר לא יחת מפני האנשים אשר אדון העולם שוכן עמם, מקיף אותם אף דר בקרב נופם ונפשם, ומה מאוד מר לנו עתה שהסתרת את פניך ממנו, הלב מתגעגע אל קדושתך אשר נסתרה והנפש צועקת קרבני אבי, ואין קשב, ואף בשעה שמתעורר הרהור תשובה באיש ישראל, ומתישב הלא על גודל עונותי רחמי ד', נשוב נא אליו ונעבדהו וגם הוא כאב רחמן אלינו ישוב, גם אז מר לנו, כי מאז הסתרת מאתנו תקפו עלינו כ"כ צרות רבות הן בעניי פרנסה והן בשאר ענינים, אשר כ"כ מטמטמות את הלב ומטרידות את הנפש עד שמעבירות אותנו על דעת קוננו ה"ו. רבש"ע לא עלי בלבד אני מתפלל רק על כל בניך בני ישראל. אב הרחמן, איך עזבת את בניך בעולם כ"כ עצוב ואיום לבדם, ואיך תביט כשהם מתבוססים בדם מכותיהם ותחריש, אבל לא את פרנסתנו בלבד אני מבקש, רק אותך אבי אהובי ואת קדושת מלכי וקדושי אני מבקש, קרב אותנו והתגלה לנו, רחם עלינו, פדה אותנו, וגלה לנו את משיח צדקך עתה ונעבדך ביראה ובאהבה כאשר לבבינו משתוקקים ומיחלים.

ויחי כי הרבה לבכות ולהתפלל וייעף ולא הי' לו במה להשיב את רוחו אליו מן הצום ומן הבכי ויתעלף. והנה הריח ריח טוב חזק מאד ותשב אליו רוחו מעט, וירא והנה פרח יפה מאד אשר גדל ביער וממנו נודף ריחו הערב. ויתחזק ויעמוד ויקצור את הפרח ואף לביתו להשיב מעט נם את נפש אשתו ובניו בזה עכ"פ.

ויהי בדרך והנה מרכבה נוסעת ובה יושב אדון אחד, ותעמוד המרכבה ויקרא אליו האדון, שמע לך עניי למה לך פרח כזה, תנה אותה לי ואתנה את שכרך כסף. ויען **העני**, לא אמכרנו בכסף רק אם תתן לי ככר להם בעד אשתי ובני הגועים ברעב זה שלשה ימים, אתן לך את הפרח ועוד אברכך לפני ד'. וימכור את פרחו בעד הלחם וירץ אל ביתו שמח. ויהי בלילה וירא את אביו בחלומו והנה קורע את בגדיו צועק ובוכה ומכה על לבו, ואומר דע לך שתפלתך אשר התפללת היום ביער, עלתה ברעש למרום וכל מלאכי רחמים התעוררו וצעקו אל ד' עד מתי לא תרחם על צאנך המדוכאים ועל בניך הטבועים כ"כ בצרות ואת שמך אינם שוכחים ובך כ"כ קשורים. מחיצת הברזל אשר בין ישראל לאביהם שבשמים כבר השבה להשבר, וכל התפלות שהתפללו ישראל מאז ולא עלו, עתה עלו, ועוררו רחמים מבעל הרחמים לגלות את הקץ. ויצא הכרוז כיון שאתה בתפלתך קרבת את הקץ לכן יתגלה לך הפרח אשר בו להחיות את המתים ואותי שלחו לבוא אליך בחלום הלילה ולהודיעך שתלך למערת המכפילה ושאר קברות הנביאים להחיותם, ויביאו את משיח צדקנו. בכל השמים והיכלי עליון נעשה אורה ושמחה. מלאכי עליון ונשמות הצדיקים שמחו. ורעש גדול ויללה נעשה אצל השטן והכת דילי, מה יעשו מעתה. ויתיעצו לרמות אותך וליטל את הפרח הזה מידך, וזה האדון אשר קנה ממך את הפרח שליח השטן הי', שהתגנב לחטוף את הפרח של תהה"מ. ועתה הוי ואבוי בני, לא לך לבד הרעות, רק גם לכל ישראל, אף לקדוש ישראל. הכל הי' בידך, גם האבות גם הנביאים וכל הצדיקים אף המשיח בידך חי' ואת הכל בעד ככר לחם אבדת. השטן וכל מלאכי חבלה עתה שמחים ועלינו מצחקים ומהתלים, בושים ובוכים אנחנו כלנו וכלם צועקים ועליך שואלים, מי הוא האיש אשר את כל אלה החריב ואת אור הקדושה כבה, האם יכול להיות שאיש יהודי הוא ובשם ישראל יכנה?!

3. בראשית, ג

ג, א וְהַנָּחֵשׁ, הִזָּה עָרוֹם, מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה, אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהִים; וַיֹּאמֶר, אֶל-הָאִשָּׁה, אַף כִּי-אָמַר אֱלֹהִים, לֹא תֹאכְלוּ מִפֵּל עֵץ הַגֵּן. ג, ב וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה, אֶל-הַנָּחֵשׁ: מִפִּי עֵץ-הַגֵּן, נֹאכַל. ג, ג וּמִפִּי הָעֵץ, אֲשֶׁר בְּתוֹךְ-הַגֵּן--אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ, וְלֹא תִגְעוּ בוֹ: פֶּן-תָּמּוּתוּן. ג, ד וַיֹּאמֶר הַנָּחֵשׁ, אֶל-הָאִשָּׁה: לֹא-מוֹת, תָּמּוּתוּן. ג, ה כִּי, יִדַע אֱלֹהִים, כִּי בְיוֹם אֲכָלְכֶם מִמֶּנּוּ, וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם; וְהִייתֶם, כַּאֱלֹהִים, יֹדְעֵי טוֹב וָרָע. ג, ו וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֹאכָל וְכִי תֹאמֶה-הוּא לְעֵינַיִם, וְנִחְמַד הָעֵץ לְהַשְׁפִּיל, וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ, וַתֹּאכַל; וַתִּתֵּן גַּם-לְאִישָׁהּ עִמָּהּ, וַיֹּאכַל. ג, ז וַתִּפְקַחְנָה, עֵינֵי שְׁנֵיהֶם, וַיִּדְעוּ, כִּי עִירָמִם הֵם; וַיִּתְּפְרוּ עֲלֵה תְאֻנָּה, וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגֹרֹת. ג, ח וַיִּשְׁמְעוּ אֶת-קוֹל ה' אֱלֹהִים, מִתְּהַלֵּךְ בְּגֵן--לְרוֹחַ הַיּוֹם; וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי ה' אֱלֹהִים, בְּתוֹךְ עֵץ הַגֵּן. ג, ט וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים, אֶל-הָאָדָם; וַיֹּאמֶר לוֹ, אַיֶּכָּה. ג, י וַיֹּאמֶר, אֶת-קִלְדָּ שְׁמַעְתִּי בְּגֵן; וַאֲיָרָא כִּי-עִירַם אֲנֹכִי, וַאֲחַבָּא. ג, יא וַיֹּאמֶר--מִי הִגִּיד לָךְ, כִּי עִירַם אֶתָּה; הֲמִן-הָעֵץ, אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵבַלְתִּי אֲכַל-מִמֶּנּוּ--אֲכַלְתָּ. ג, יב וַיֹּאמֶר, הָאָדָם: הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי, הוּא נָתַנָּה-לִּי מִן-הָעֵץ וַאֲכַל. ג, יג וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים לְאִשָּׁה, מַה-זֹּאת עָשִׂית; וַתֹּאמֶר, הָאִשָּׁה, הַנָּחֵשׁ הִשְׁיֵאֲנִי, וַאֲכַל.

4. תלמוד בבלי ברכות מ, ע"א

פשיטא א"ר נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לר' יהודה דאמר חטה מין אילן היא דתניא אילן שאכל ממנו אדם הראשון רבי מאיר אומר גפן היה שאין לך דבר שמביא יללה על האדם אלא יין שנאמר (בראשית ט) וישת מן היין וישכר רבי נחמיה אומר תאנה היתה שבדבר שנתקלקלו בו נתקנו שנאמר (בראשית ג) ויתפרו עלה תאנה ר"י אומר חטה היתה שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן ס"ד אמינא הואיל ואמר רבי יהודה חטה מין אילן היא ליברך עליה בורא פרי העץ קמשמע לן היכא מברכינן בורא פרי העץ היכא דכי שקלת ליה לפירי איתיה לגוואזא והדר מפיק אבל היכא דכי שקלת ליה לפירי ליתיה לגוואזא דהדר מפיק לא מברכינן עליה בורא פרי העץ אלא בפה"א :

5. תלמוד בבלי ברכות לא, ע"ב

ותדר נדר ותאמר ה' צבאות אמר רבי אלעזר מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שקראו להקב"ה צבאות עד שבאתה חנה וקראתו צבאות אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך שתתן לי בן אחד משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו בא עני אחד ועמד על הפתח אמר להם תנו לי פרוסה אחת ולא השגיתו עליו דחק ונכנס אצל המלך א"ל אדוני המלך מכל סעודה שעשית קשה בעיניך ליתן לי פרוסה אחת :

6. שמואל א, ב

א ב, א ותתפלל לך, ותאמר, עלץ לפי פה', רמה קרני פה'; רחב פי על-אויבי, פי שמחתי בישועתיך. א ב, ב אין-קדוש פה', פי אין בלתיך; ואין צור, פאלהינו. א ב, ג אל-תרבו תדברו גבחה גבחה, יצא עתק מפיקם: פי אל דעות ה', ולא ולו נתקנו עללות. א ב, ד קשת גברים, חתים; ונקשלים, אזורו חיל. א ב, ה שבעים בלחם נשפרו, ורעבים חדלו, עד-עקרה ילדה שבועה, ורבת בנים אמלה. א ב, ו ה', ממת ומחיה; מוריד שאול, ויעל. א ב, ז ה', מוריש ומעשיר; משפיל, אף-מזומם. א ב, ח מקים מעפר דל, מאשפת ירים אביון, להושיב עם-נדיבים, וקסא כבוד ינחלם: פי לה' מצקי ארץ, וישת עליהם תבל. א ב, ט רגלי חסידו ישמר, ורשעים בחשך ידמו: פי-לא בכח, וגבר-איש. א ב, י ה' יחתו מריבו, עלו בשמים ירעם-ה', ידיו אפסי-ארץ; ויתן-עז למלכו, ירים קרן משיחו.

7. עולת ראיה, הקדמה

באהבת הקב"ה את האדם אשר יצר בצלמו, רוצה הוא שהאדם יהיה עימו במחיצתו, קרוב אליו ודבוק בו, חי לפניו והולך בדרכיו "לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו". ובתורת אמצעי לכך, משהה הקב"ה לפעמים מלתת לאדם איזה מצרכיו, כדי שעם פנייתו לבקש את צרכיו יתמלא ליבו של אדם רגש קירבה לבורא. מהות התפילה, כלומר: ההתקרבות לה' היא עצמה מטרת התפילה. ואילו חסרון הצרכים ובקשת מילויים אינם אלא אמצעים לה.

8. חובת התלמידים, יב

בעוד זאת אנו רוצים להבייך, את סבת התרשלות הבחורים גם האנשים הגדולים מלמוד התורה, כדי שתשכיל לדעת את גודל היתרון אשר יגיע לך מחסידותך אף לתורה כי דע לך שהוא מן ההתחזקות גם עצם כובד העבודה וקלותה לא בכח לבד אשר יוציא בה האדם נמדדת, רק גם בהתאמה, אם מתאימה העבודה לרוחו ותוכנו או לא. והמדרש אומר על עבודת הפרך של המצריים שמש"ר ראה בסכלותם, משוי גדול על קטן ומשוי קטן על גדול, משוי איש על אשה ומשוי אשה על איש (מדרש רבה שמות א'). ופשוט קשה להבין, בשלמא משוי גדול על קטן ומשוי איש על אשה כבדה מכחם היא, אבל משוי קטן על גדול ומשוי אשה על איש, אדרבה קלה היא מכחם ומה ראה משה רבנו כ"כ את סבלותם גם בזה, ועיין בע"י שמקשה זאת. וכנ"ל כובד העבודה גם לפי ההתאמה נמדדת. אם יצוו לאיש פראי לשאת אבנים על החומות, לא יתגע כ"כ, כיון שלפי כחו היא ומתאימה לו, ואם יצווהו לפתח פתוחי חותם ילאה אף אם יכול הוא לה, ואם יצוו לחכם לשאת אבנים אף קלות, ילאה יותר מלעבוד עבודה קשה ונקי. אם יצוו לאיש לחרוש ולזרוע ולעשות מלאכת אנשים, לא ילאה כ"כ מאשר יכפוהו לאפות ולבשל ולעשות שאר מלאכות נשים.

9. הרב יוסף דב הלוי סולובייצ'יק, דברי הגות והערכה, 261 - 263

שני איפיונים בסיסיים הם שבסיועם נוכל לזהות בכל תקופה קיום משועבד של תוהו ובוהו: 1. אלמוניות; 2. בערות ... אם אמת היא זאת בדבר איש העבר, ודאי אמת היא בדבר האיש המודרני. החיים העירוניים תרמו הרבה לאלמוניותו של היחיד ולהתנסותו בבדידות. כשאמר קהלת: "כי בהבל בא ובחשך ילך ובחשך שמו יכסה", לא כיוון דבריו רק כלפי נפש נפחדת ונחבאת, כלפי עני ושפל רוח, כי אם כלפי כל איש באשר הוא: השליט הגדול, הלוחם הנועז, המנהל העשיר והנואם הנודע. כל אלה חיים באלמוניות ובאפילה, יצורים פריפריים ודוממים הם מבחינה קיומית. גורל כולנו הוא להישכח מלב. לא רק אלמוני הוא האדם אלא גם נבער מדעת ... באומרי כי האדם נבער מדעת אינני מתכוון להישגיו המדעיים; בתחום זה נבון הוא האדם המודרני וחרף שכל. לא בהבנת העולם שמסביבו נכשל האדם, כי אם בהבנתו את עולמו הפנימי, ובפרט את ייעודו ואת הצרכים של גביהם אמור היה להיות בעל תודעה ברורה ...

כיצד ניתן לאדם לגאול עצמו משיעבוד מעין זה? הגאולה ממצרים היתה רובה ככולה פועל הקב"ה ... לא כך בעניין העבודות הקיומיות. עניין זה מסור בידי האדם ועליו הוטלה המשימה לפדות עצמו מקיום של צללים. ה' רוצה כי האדם יהיה בורא – תפקידו הראשון הוא לברוא עצמו כיצור שלם.